

VELDE, Marcel van de (pseudoniem Markward), auteur, boekhandelaar (Brugge 28 mei 1898 - Brugge 24 oktober 1964).

Deze zoon van de liberale bureauchef van het provinciebestuur van West-Vlaanderen Arthur van de Velde deed zijn middelbare studie aan de Rijks-middelbare school te Brugge. Onder invloed van de huisarts dr. Emile Dumon werd hij activist en tegelijk pacifist. In 1915 week hij uit naar Middelburg en later naar Amsterdam, waar hij aan de Volksuniversiteit de lessen van René de Clercq volgde en zijn invloed onderging. Hij werd opgeroepen om zich in Engeland voor het Belgisch leger te melden, maar na een poging tot arrestatie in de Belgische ambassade wist hij te ontkomen en werd door de Belgische krijgsraad als deserteur veroordeeld. Hij volgde gedurende twee jaar een verpleegopleiding aan het Wilhelmina-gasthuis te Amsterdam en is gedurende een jaar in de krankzinnigenverpleging werkzaam geweest in Den Dolder (Utrecht). Een huwelijk met een Duitse verpleegster heeft slechts kortstondig stand gehouden. Zijn zeer kritische houding tegenover verpleegmethoden en zijn humanistische houding brachten hem in conflict met de leiding zodat hij ontslag moest nemen. Ondertussen voelde hij zich sterk aangetrokken tot de figuur van Henriëtte Roland Holst - van der Schalk en volgde haar lessen in de communistische jeugdschool. Vol idealisme aanvaardde hij verplegingswerk in de communistische jeugdkampen en ging zelfs als verpleger melaatsen verzorgen in de Sovjet-Unie, waar hij nog Lenin ontmoet zou hebben. Hij werd lid van de Kommunistische Partij in Nederland en werd er medisch medewerker op verzoek van partijsecretaris Edo Bergsma. Van 1925 tot '29 was hij een ijverig medewerker aan de partijkrant De Tribune onder de redactie van Gerard Vanter

(ps. voor Gerard van het Reve). Hij was niet alleen journalist en literator, maar verspreidde vooral Duitse geïmporteerde communistische literatuur, vertaalde veel, stichtte mee en leidde het agentschap Amstel voor het uitgeven van partijbrochures, wat in 1929 allemaal overgenomen werd door Daan Goulooze. Immers, reeds in 1927 had Van de Velde, samen met Henriëtte Roland Holst - van der Schalk, geprotesteerd tegen de uitschakeling van Trotsky en oefende hij in De Tribune kritiek uit op de Komintern. Een conflict met de partijvoorzitter Louis de Visser bleef niet uit en in 1929 volgde de definitieve breuk.

Van de Velde's humanitair pacifisme bracht hem in contact met het Theosofisch Genootschap, zodat hij in 1930 lid werd van een Dharmaloge en in Amsterdam een theosofische boekhandel leidde. In die tijd schreef hij een Mystiek Boekske der Liefde en vervaardigde schilderijen die in de oorlog verloren gegaan zijn. Ook in die tijd had hij ontmoetingen met mevr. Annie Besant en Krisjna moerti.

Uiteindelijk bevredigde dit hem niet; hij kwam in conflict met het Theosofisch Genootschap en ging van de werklozensteun leven. Van 1935 tot '40 was hij medewerker aan De Hollandsche Post van Jef Hinderdael. Van de Velde maakte een zwerftocht te voet door Bohemen, Sudetenland en Duitsland en ontdekte op Hof Thansen op de Lüneburgerheide Hitler en het nationaal-socialisme en schreef uitgebreid in de Hollandsche Post over Rosenbergs Mythos des 20. Jahrhunderts. Van 1938 tot '40 werkte hij mee aan de publikaties van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) nl. Het Nationale Dagblad en De Waag (laatstgenoemde periodiek onder leiding van de volgelingen van de Hegeliaan G.J.P.J. Bolland, die zich afzetten tegen de christelijke vleugel). In 1938 leefde hij in een religieus-Germaanse roes en publiceerte enkele bijdragen in Nordland, Nordische Zeitung, Kampfblatt der nordischen Glaubensgemeinschaft en Imperator, Pan-germanistisch Maandblad voor Groot-Nederland. In mei 1940 werd Van de Velde gearresteerd door de Duitse Sicherheits-Dienst vanwege zijn vroeger lidmaatschap der communistische partij. Nu zocht en vond hij weer contact met Ds. J.D. Domela Nieuwenhuis Nye-gaard, die hem introduceerde bij Arnold Meijer en Nationaal Front, de voortzetting van Zwart Front. Hij werkte mee aan zijn uitgave De Weg, dat anti-bolsjevistisch en nationalistisch was, hij kwam er in contact met Louis Knувelder, Albert Kuyle en de priester Wouter Lutkie. In 1941 kreeg Van de Velde een betrekking bij het radiostation te Hilversum en werd hoofdredacteur van het omroepblaadje. Hij vestigde zich in Hilversum en huwde er Johanna Meijer. In 1945 werd hij gearresteerd en veroordeeld wegens zijn werk aan de omroep, zijn publikaties, zijn lidmaatschap van de cultuurkamer en de vooroorlogse NSB. Het vonnis luidde: 4 jaar opsluiting; hij verbleef in het kamp te Laren tot oktober 1948.

Ondertussen was hij tot de katholieke kerk gekomen en poogde weer in de boekhandel, vooral het antiquariaat, in zijn levensonderhoud te voorzien. Heimwee dreef hem terug naar Vlaanderen, dat hij sedert 1915 niet meer gezien had, maar na 30 jaar was de veroordeling wegens desertie verjaard en in oktober 1954 keerde Van de Velde naar zijn

geboortestad Brugge, waar hij een boekhandel-antiquariaat dreef en medewerking verleende aan verscheidene publikaties: Brugsche Courant, Brugsch Handelsblad, De Zeewacht, Burgerwelzijn en Vlaams Weekblad. Ook enkele volksverhalen en sagen liet hij verschijnen. Steeds onrustig zoekend, niet passend in strakke kaders, ging hij over tot de protestantse kerk en bleef grote belangstelling bewaren voor de V.B.

In Nederland bleef Van de Velde de trouwe vriend van Eugène Everaerts. Door R. de Clercq leerde hij andere uitgeweken activisten kennen. Hij onderhield vooral relaties met J. Charpentier, dr. R. Speleers, J. Wannyn en J. Hinderdael. De belangstelling scheen van 1920 af te verdwijnen, maar na 1935 flakkerde ze weer op: nu sterk Groot-Nederlands, tijdelijk zelfs Groot-Germaans. Nooit is de band verbroken met Beetsterzwaag waar Domela predikant was. Dat bracht hem ertoe met stof uit diens archief de geschiedenis van de Jong-Vlaamse Beweging te schrijven. Dit werk, geschreven met een onkritische grenzeloze bewondering voor J.D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard en daardoor getuigend van een tekort aan kritisch-historisch inzicht, biedt ons een overvloed aan onbekende en elders onuitgegeven documenten. Door de uitdrukking van zijn sterk Vlaams-nationalistische tendens beviel het werk de Duitse bezetter niet, die bij de drukker de gebonden voorraad in beslag nam en ter vernietiging naar de papiermolen bracht. De plano-vellen, die bij de binder gered konden worden, werden door Arnold Meijer te Oisterwijk veilig bewaard tot na de oorlog.

WERKEN: *Geschiedenis der Jong Vlaamse Beweging 1914-1918* (1941).

LITERATUUR: A. Meijer, *Alles voor het Vaderland* (1946); - I. Schöffner, *Het nationaal-socialistisch beeld van de geschiedenis der Nederlanden* (1956); - A. de Caluwé, *In memoriam Marcel van de Velde, in West-Vlaanderen*, jg. 13, nr. 18 (1964, p. 149); - G. Harmsen, *Daan Goulooze, Uit het leven van een communist* (1967); - G.J.M. van het Reve, *Mijn rode jaren, herinneringen van een ex-bolsjewiek* (1967).

AMANDUS DUMON

VELTMANS Hendrik priester (Mopertingen 19